

ОСОБЛИВОСТІ ПОВНОЦІННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТИХ ҐРУНТІВ

*Хом'як І.В., доцент кафедри екології, природокористування та біології людини
Житомирського державного університету ім. І. Франка,*

*Хом'як О.І., студентка 4 курсу
Житомирського державного технологічного університету*

*Тимченко А.Ю., студентка 1 курсу
Житомирського державного університету ім. І. Франка.
ecosystem_lab@ukr.net*

Північні райони Українського Полісся порівняно мало піддавалися руйнівному впливу гірничих робіт. Увесь видобуток корисних копалин можна було звести до кількох розробок гранітів та невеличких піщаних кар'єрів. Однак, останні два роки масово поширилася практика нелегального видобутку бурштину, яка перетворилася на бурштинову лихоманку. У зв'язку з цим виникла ідея легалізувати таку форму гірничих робіт надавши право місцевим громадам видавати ліцензії приватним особам на такий вид діяльності. Крім величезного числа юридично-правових питань, такий проект викликає питання екологічного характеру. Зрозуміло, що всякий легальний видобуток корисних копалин передбачає повну рекультивуацію пошкоджених ґрунтів після припинення діяльності підприємства. Оминемо юридичні питання відповідальності приватних осіб за не виконання природоохоронних умов та фінансові оцінки окупності легального видобутку бурштину без попередньої геологічної розвідки на площі в 5-10 тисяч км². Розглянемо можливість окупності такого промислу за умови абсолютно повноцінної рекультивації.

Традиційно перед початком видобутку копалин відбувається утворення відвалів в яких розділені родючі шари ґрунту та пусті породи. Як наслідок рекультивації, отримують сільськогосподарські угіддя різного типу або проводять заліснення. Якщо мова іде про дерново-підзолисті ґрунти, з низькою родючістю ще до початку розробки кар'єрів, то їх перетворюють на ліси сформовані із невибагливих до едафічних умов порід (*Pinus sylvestris* L.). Як показують спостереження (наприклад в районі Іршанського ГЗК) ці соснові ліси дуже довго не можуть досягнути потрібного для промислового використання бонітету. Вони низькорослі і низькопродуктивні. З позицій фітоценології вони належать до найменш бідних на біоту асоціацій *Cladonio-Pinetum* Juraszek 1927 або рідше *Dicrano-Pinetum* Preising et Knapp ex Oberdorfer 1957. Навіть через півстоліття дуже мало які дерева досягають II класу бонітету.

Щоб відновити повноцінний ліс потрібно повністю відновити структуру ґрунту, а не лише його валовий хімічний чи механічний склад. В процесі еволюції з'явилося ряд представників бореальної флори пристосовані до такого процесу. Більшість із них є діагностичними та характерними видами кореальних лісів класу *VACCINIO-PICEETEA* Br.-Bl. 1939. Наприклад, це такий цінний вид як чорниця – основа добродуту деградованих господарств населення Полісся. Без повноцінного відновлення В-горизонту існування природних сосново-чорничних лісів асоціації *Molinio-Pinetum* W.Mat et J.Mat 1973 неможливе.

Важливим аспектом рекультивації таких ґрунтів є відтворення усіх порушених водоносних горизонтів. Оскільки пісок має низькі абсорбційні властивості основою для живлення водою є так звані «підшкурні» води. Отже, одразу під В-горизонтом повинен знаходитися водонепроникний шар. Використання важкої техніки затрудняє відтворення таких тонких шарів. За попередньою оцінкою на відновлення 1 м² водонепроникного шару за рахунок штучної глини коштуватиме 700-900грн. Отже глину прийдеться обережно знімати і зберігати окремо. В іншому випадку повноцінний ліс відновити не вдасться. Проблема ще більше загострюється через глобальні зміни клімату, які призводять до ксерофітизації (переважання засушливих періодів над вологими) Полісся. Ще однією проблемою є збереження другого водоносного шару схованого на глибині від 4 до 12 метрів. Саме із цього водоносного горизонту отримують питну воду більшість жителів півночі Українського Полісся. Руйнування I-водонепроникного горизонту призведе до проникнення поверхневих («підшкурних») вод в нижчі горизонти. Це різко понизить якість питної води та може стати причиною численних епідемій інфекцій які передаються при вживанні води.

Попередній аналіз вказує на те, що при масовому поширеному по всій території півночі Українського Полісся видобутку бурштину приватними особами виникне дилема або отримати прибуток або відновити завдану природі шкоду. Тому такий видобуток буде доцільний лише в тих місцях де поклади бурштину перекриють втрати на дорого вартісну процедуру рекультивації. Якщо ця умова буде проігнорована то держава може втрати на рекультивації кожного гектару ушкодженої землі біля 8 млн. грн. за рівнем цін першого півріччя. Відмова від рекультивації це практично довічні втрати лісової сировини.